

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Δ' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 25 ΜΑΪΟΥ 2001
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. Αν αλήθεια θέλεις, Σωκράτη, να καταλάβεις το να τιμωρεί (κανείς)αυτούς που αδικούν τι τέλος πάντων σημαίνει αυτό το ίδιο θα σε διδάξει, ότι οι άνθρωποι τουλάχιστον νομίζουν πως είναι δυνατό να αποκτηθεί η αρετή. Γιατί κανένας δεν τιμωρεί αυτούς που αδικούν έχοντας το νου του σ' αυτό και εξαιτίας αυτού, ότι δηλαδή κάποιος αδίκησε, εκτός αν (κάποιος) τιμωρεί ασυλλόγιστα, όπως ακριβώς ένα θηρίο· αυτός όμως που επιχειρεί να τιμωρεί σύμφωνα με τη λογική δεν τιμωρεί για το αδίκημα που έγινε-γιατί δεν θα μπορούσε να κάνει να μη γίνει αυτό που έγινε-αλλά για το μέλλον, για να μην αδικήσει ξανά ούτε αυτός ο ίδιος ούτε άλλος που είδε ότι αυτός τιμωρήθηκε. Και εφόσον έχει τέτοια σκέψη πιστεύει ότι η αρετή είναι δυνατό να διδαχτεί· για αποτροπή βέβαια τιμωρεί.

Αυτή λοιπόν τη γνώμη έχουν όλοι, όσοι ακριβώς τιμωρούν και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή.

B.1. Ο Πρωταγόρας σε αυτό το σημείο διαχωρίζει τα ελαττώματα που μπορεί να έχει ένας άνθρωπος σε δύο κατηγορίες : σε αυτά που έχει εκ φύσεως ή από τύχη και σε αυτά που μπορούν να διορθωθούν. Η στάση που κρατά η κοινωνία λοιπόν είναι διαφορετική σε καθεμία περίπτωση.

Απέναντι στους ανθρώπους που έχουν διάφορα ελαττώματα είτε από φυσικού τους (**φύσει**) όπως π.χ. η ασχήμια, είτε που προέκυψαν από τον παράγοντα τύχη (**ἢ τύχη**), όπως π.χ. αναπηρία από κάποιο ατύχημα ή ασθένεια, κανείς δεν οργίζεται ούτε προσπαθεί να τους συμβουλέψει ή να τους διδάξει πώς θα διώξουν τα ελαττώματα αυτά. Αντίθετα, τους λυπούνται, αφού αυτά δεν πρόκειται να αλλάξουν ούτε είναι οι ίδιοι υπεύθυνοι για τα ελαττώματα που έχουν. Μάλιστα, όποιος προσπαθήσει να τους κάνει να αποβάλλουν αυτά τα ελαττώματα θεωρείται ανόητος.

Αντίθετα, για τα αγαθά όμως που πιστεύουν ότι μπορεί να τα αποκτήσει κανείς με φροντίδα, εξάσκηση και διδασκαλία (**ἐπιμελείας - άσκήσεως - διδαχῆς**), προσπαθούν να τα επιβάλουν με θυμό, τιμωρίες και συμβουλές (**θυμοί -κολάσεις - νουθετήσεις**) διώχνοντας κάθε αντίθετο κακό αυτών των αγαθών. Στα κακά αυτά ανήκουν η αδικία και η ασέβεια.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η έλλειψη της πολιτικής αρετής εντάσσεται στα ελαττώματα εκείνα που μπορούν να εξαλειφθούν με την επιμέλεια, την άσκηση και τη διδασκαλία. Αυτό δείχνει ότι η πολιτική αρετή διδάσκεται. Αλλιώς είναι παράλογο να συμβουλευόουν, να θυμώνουν ή να τιμωρούν κάποιον αν αυτός δεν είναι σε θέση να αλλάξει.

B.2. Ο Πρωταγόρας προσπαθεί να αποδείξει ότι η πολιτική αρετή μπορεί να διδαχθεί, χρησιμοποιώντας ένα επιχείρημα που αφορά την ποινή και το σκοπό που αυτή έχει. Συγκεκριμένα: Αναφέρει ότι οι άνθρωποι τιμωρούν κάποιον που έχει κάνει ένα αδίκημα σύμφωνα με τη λογική, δηλαδή τη σκέψη (**μετά λόγου**) όχι για να

αναστρέψουν την αδικία, αφού αυτή έχει γίνει και δεν μπορεί ν' αλλάξει (*οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἄγενητον θείῃ*), αλλά για να συμμορφωθεί ο δράστης (*ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ*) και για να παραδειγματιστούν οι άλλοι (*μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα*), ώστε να μην επαναληφθεῖ στο μέλλον η παρανομία.

Επομένως η ποινή έχει χαρακτήρα αποτρεπτικό και παιδαγωγικό. Σύμφωνα με αυτή τη λογική τιμωρούν και οι Αθηναῖοι. Ἄρα, αφού η ποινή μπορεί να διαπαιδαγωγήσει και να παραδειγματίσει, σημαίνει ότι κάποιος μπορεί να αποφύγει συνειδητὰ την αδικία και αυτό προκύπτει από το ότι η αρετή διδάσκεται και αποκτιέται μέσα από μια προσπάθεια. Διαφορετικά δε θα είχαν κανένα λόγο να τιμωρούν αυτούς που αδικούν.

B.3. Στο μεταφρασμένο κείμενο είναι ευδιάκριτα τα σημεία στα οποία επεξηγείται η άποψη του Πρωταγόρα σχετικά με την περίπτωση στην οποία υπάρχουν ποινές και νοθετήσεις. Πιο συγκεκριμένα, ο Πρωταγόρας βασιζόμενος στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών στην Αθήνα, αναφέρει πως από μικρή ακόμη ηλικία αυτά τα συμβουλεύουν οι γονείς- αλλά και η παραμάνα και ο παιδαγωγός- και τους μαθαίνουν την διαφορά ανάμεσα στο καλό και στο αισχρό, στο δίκαιο και στο άδικο. Όταν λοιπόν, παρά την καθοδήγηση, το παιδί δεν συμμορφώνεται και δεν ακολουθεί τους κανόνες, τότε τιμωρείται («εάν όμως δεν υπακούει.....που λυγίζει και γέρνει»). Η τιμωρία επέρχεται με το σκεπτικό πως με αυτόν τον τρόπο θα μάθει να κάνει το σωστό, να αποκτήσει δηλαδή την ενάρετη συμπεριφορά.

Αργότερα, αναφέρεται η εντολή που δίνεται από τους γονείς στους δασκάλους, να εμμένουν περισσότερο στην ευκοσμία. Αυτή λοιπόν κατακτάται μέσα από την αναγκαστική απομνημόνευση των ποιημάτων των μεγάλων ποιητών, αποτελώντας έτσι έμπνευση και πρότυπα προς μίμηση.

Αλλά και αφού ολοκληρώσει την εκπαίδευση του, μέσα στα πλαίσια της οργανωμένης κοινωνίας, ο πολίτης σε περίπτωση ανυπακοής και παραβατικής συμπεριφοράς τιμωρείται. Υπόκειται σε κυρώσεις οι οποίες ονομάζονται «ευθύνες», φέρνουν δηλαδή τον παραβάτη στον ευθύ δρόμο («Εκείνος δε ο οποίος τους παραβαίνει...ευθεία»). Συνεπώς, κατά το σοφιστή, είναι φανερό ότι και οι γονείς και η πολιτεία προσπαθούν να διδάξουν την αρετή.

B.4. Βλ. σχολικό βιβλίο σελ. 44 : «Παρά τη σοβαρότητα.....ο αναγνώστης»

(Σημειώνεται πως η ερώτηση αφορά κομμάτι παλαιότερης ύλης της εισαγωγής)

B.5.

ήγοῦνται: καθηγητής, ηγεσία

ἐλεοῦσιν: έλεος, ελεημοσύνη

συλλήβδην: σύλληψη, αντίληψη

ἰδὼν: είδωλο, ειδωλόλατρης

ἀποτροπῆς: τρόπαιο, παρεκτροπή.

Λυσία, Κατά Διογείτονος 9-10

Μετάφραση

Ο Διογείτων, αφού τους κάλεσε, είπε ότι ο πατέρας τους τους είχε αφήσει είκοσι μνες και τριάντα στατήρες. «Εγώ, λοιπόν, δαπάνησα πολλά από τα υπάρχοντά μου για τη διατροφή σας. Και όσο βέβαια τα διέθετα, δε με πείραζε. Τώρα όμως και εγώ ο ίδιος στερούμαι. Εσύ, λοιπόν, επειδή πέρασες τη δοκιμασία και έγινες άνδρας, να εξετάσεις πια από πού εσύ ο ίδιος θα κερδίσεις τα αναγκαία». Αφού άκουσαν αυτά έφυγαν και πήγαν κατάπληκτοι και δακρυσμένοι προς τη μητέρα τους και, αφού την πήραν, ήρθαν σε μένα.

Γ.1.α.

ἐγὼ → ἐμοί / μοι, ἡμῶν, ἡμᾶς

ὁ πατήρ → τοῦ πατρός, τοὺς πατέρας

Γ.2.β.

δακρύνοντες → δακρύνειν, ἐδάκρυσας, δακρύνσαι

καταλίποι → κατέλιπε, καταλίπη

Γ.3.α.

καλέσας: χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο «Διογείτων», ως μετοχή αορίστου δλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν

αὐτοῖς: ἔμμεσο αντικείμενο στο ρήμα «καταλίποι»

ἀργυρίου: γενική διαρετική από το αριθμητικό «εἴκοσι»

τὴν ὑμετέραν: επθετικός προσδιορισμός στο «τροφήν»

Γ.3.β.

σὺ οὖν σκόπει αὐτὸς ἤδη: κύρια πρόταση επιθυμίας καταφατική. Εκφέρεται με προστακτική (σκόπει), δηλώνει προτροπή.

ἐπειδὴ δεδοκίμασαι: δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο «σκόπει». Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο «ἐπειδὴ» και εκφέρεται με οριστική (δεδοκίμασαι), δηλώνει πραγματικό αίτιο

καὶ (ἐπειδὴ) ἀνὴρ γεγέννησαι: ὁμοια με την προηγούμενη με την οποία συνδέεται παρατακτικά με το «καί»

πόθεν ἔξεις τὰ ἐπιτήδεια: δευτερεύουσα πλάγια ερωτηματική ως αντικείμενο στο ρήμα «σκόπει». Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα «πόθεν», ἀρα είναι μερικής ἀγοίας και εκφέρεται με οριστική (ἔξεις), δηλώνει το πραγματικό.